

De molens in de gemeente Eenrum

door B. van der Veen Czn.

Evenals in andere plaatsen in onze provincie is de eerste windmolen in Eenrum een standaard-roggemolen geweest. Hij stond aan de westzijde van de weg naar Broek, $\frac{1}{2}$ km ten noordwesten van de kerk.

Volgens een opgaaf uit 1831 was de houten molenkast met riet gedekt en had hij een koppel roggestenen. Volgens de resolutie van de Gedeputeerde Staten van Stad en Lande van 12 augustus 1628 mocht hij blijven staan, terwijl er vele andere moesten verdwijnen of verplaatst werden. Hij maalde voor het korenmolensort, bestaande uit de dorpen Eenrum, Pieterburen en Wester-

nieland en het gehucht Wierhuizen, volgens de resolutie van 12 december 1825. In 1735 is de molen het eigendom van Jan Harms Mulder en Margarita Elisabeth Hartsema (r.v.l. blz. 137). In 1825 is hier mulder Cornelis Stuivinga. De erven Stuivinga verkopen de molen in 1828 aan Jelte Pieters Abbring, daarna komt Tamme Tietus Huizinga, onder wie de molen in 1856 onwaaide, en vervangen werd door een achtkante bovenkruier met stelling. Hij had geasfalteerd hout op een geasfalteerd houten onderstuk en een geasfalteerd kap. Het was een rogge- en pelmolen. Sinds 1869 was eigenaar Jan Tammes Huizinga, die in 1904 naar de andere molen van de Huizinga's ging, de pelmolen van 1734. In 1908 werd de molen verkocht naar Kuilenburg (tegenwoordig Culemborg - red.) en aldaar herbouwd door de molenmaker Obbe Noordewier. Daar is de molen later afgebrand of afgebroken. De bijbehorende sarrieshut heeft nog aan de andere kant van de weg gestaan tot ongeveer 1941.

Een tweede molen stond, reeds in het begin van de 18^e eeuw, aan bovengenoemde weg, maar aan de oostzijde en verder naar het noorden. Deze molen is afgebrand in 1734 onder de pelmulder Frederik Cornelis. Hij werd echter herbouwd. In 1784 is eigenaar de zoon Kornellis Freerks (brandverz. contract van dat jaar). Sinds 1795 zijn eigenaars Tiete Jacobs Huizinga en vrouw Mentje Jurjens, wier namen ook voorkomen op een steentje van de inrit van de schuur, waarop T.L.H. en M.I., met het jaartal 1803. Sinds 1862 Jacob Tiete Huizinga tot 1864. Dan komt Klaas Huizinga en tenslotte Tiete Jacob Huizinga van 1896 tot 1968. In 1956 werd de molen gedeeltelijk afgebroken. Het achtkante stenen onderstuk is nog aanwezig. (Op de boerderij Matthesseerweg 26 bij Eenrum bevinden zich nu twee oude stalen roeden, vermoedelijk uit deze molen afkomstig - red.) Bij de afbraak was de molen niet alleen pelmolen, maar sinds de opheffing van de belasting op het gemaal, ook korenmolen. In 1917 kreeg de molen een ijzeren as, uit de afbraak van de molen van Bouwman in Westernieland en in 1918 zelfzwichting met het bijbehorende ijzerwerk uit de molen van Bakker te Leens.

De derde molen van Eenrum is de nog bestaande koren- en pelmolen 'De Lelie', die gebouwd is in 1862 door de molenmaker Helenius ten Have uit Mensingeweer voor Garnt Wiersema Elema, die werd opgevolgd door zijn zoon Luitje Garmts Elema. Daarna, in 1903, kwam Jan Tammes Huizinga, hiervoor reeds genoemd, geboren 1841 en overleden 6 mei 1935. Op de sluitsteen boven de ingang staat J.H., G.N. 1903. Dat zijn Jan Huizinga en Geertruid Nienhuis. Zij was afkomstig van de molen van Garsthuizen. Sinds 1935 was eigenaar Geert Jans Huizinga, overleden 1937. Daarna kwam K. Brouwer, dan L. Graver en sinds 1951 B. Diekman. Onder de laatste is de molen in de storm van 6 oktober 1954 op hol geslagen, waarbij de beide pelstenen door de muur geslagen zijn. Met grote moeite hebben Geert Spelman (nu nog mulder op de 'Hollands Welvaart' te Mensingeweer - red.) en Jan Willemsen de molen uit de wind gekruidd, waardoor verder onheil voorkomen is. Sinds 1955 is de molen het eigendom van de gemeente Eenrum, die er f 4.500,- voor betaald heeft. Op zaterdag 4 oktober 1958 is 'De Lelie' feestelijk weer in gebruik genomen na een grote restauratiebeurt door de fa. Bremer.

Pieterburen

Evenals in Eenrum was de eerste molen hier een standaard-roggemolen. Gebouwd voor 1628, want volgens de resolutie van 12 augustus 1628 mocht hij blijven. Hij stond aan het eind van het Pieterbuurster Maar, op de plaats, waar de tegenwoordige molen staat. Later werd hij vervangen door een achtkante bovenkruier met stelling. Hij had weer een koppel stenen. Het was een met riet gedekte achtkant op een houten tussen- en stenen onderstuk en had een rieten kap. De vlucht was 68 voet.

In 1825 was hier mulder Hendrik Willems van der Molen, die maalde voor het korenmolenressort Pieterburen, Wierhuizen en Westernieland. Deze molen brandde 22 maart 1846 af als koren- en pelmolen.

De opvolger is de nog bestaande molen. Het is een achtkante bovenkruier met stelling. Hij heeft geasfalteerd hout op een stenen onderstuk en een geasfalteerd houten kap. Ook een koren- en pelmolen. Een der roeden heeft zelfzwichting.

Eigenaars waren: H.W. van der Molen, in 1872 J. Kampstra, later Dijkstra, F.J. Schuurman, van 1905 tot 1925 E. van der Berg, tot 1961 L. Steenhuis, daarna M. Vos en nu sinds 1967 de gemeente Eenrum. In 1934 zijn de beide roeden verdekkerd met zelfzwichting. Het oude muldershuis uit 1734 is ondanks de bescherming van de monumentenwet afgebroken.

De naam van de molen is 'De Vier Winden'.

In het stenen onderstuk heeft een steen met het opschrift:

'Hier maalt men graan tot stof,
Hier pelt men bast van 't Garstgraan of,
O, mensch, Wilt hieruit leeren,
Dat gij ook eens tot stof zult wederkeeren!

met de naam H.W. van der Molen, de bouwer van de voorganger.

Westernieland

Nadat de belasting op het gemaal in de Franse Tijd (1812) definitief was afgeschaft, werd deze door koning Willem I weer ingevoerd en tussen 1814 en 1855 is het een wisselen geweest van 'welles en nietes', maar in 1855 maakte een rijkswet toch definitief een einde aan deze belasting.

Tussen 1850 en 1860 is er dan ook een tijd van hoogconjunctuur, wat de molenbouw betreft. Molenmaker Ten Have uit Mensingeweer reed dan ook met paard en wagen langs de vele molens, die hij in bouw had.

En zo werd er ook in Westernieland een pel- en korenmolen voor J. van der Helm gebouwd door molenmaker A.H. van der Heide te Leek. Na 1861 Geert Luitjes Bouwman tot 1877. Daarna de gebroeders Luitje en Jacob Bouwman. Jacob ging door tot 1898, nadat hij reeds in 1891 als een der eersten, zelfzwichting had aangebracht.

In 1917, nadat fotograaf Kramer nog eerst een mooie foto van huis en molen had gemaakt, is de molen afgebroken, bij welk werk een man is omgekomen, de molenmaker P. Takens. De molen heeft er dus slechts 63 jaar gestaan. Het was een achtkante bovenkruier met stelling. Hij had een geasfalteerd houten achtkant op een wit tussenstuk op een stenen onderstuk, met een geasfalteerd houten kap. De vlucht bedroeg 77 voet.